

**Аналіз досвіду ЗВО
Харківської області
щодо використання
дистанційних форм
навчання та визначення
шляхів впровадження
змішаного навчання**

- Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Левчук Віктор Георгійович – директор інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання
- Національний юридичний університет імені Я. Мудрого
Барабаш Юрій Григорович – проректор з наукової роботи
- Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця
Яценко Роман Миколайович – керівник відділу електронних засобів навчання
- Національний технічний університет «ХПІ»
Радогуз Сергій Анатолійович – начальник методичного відділу
- Національний аерокосмічний університет імені М.Є. Жуковського «ХАІ»
Воробйов Юрій Анатолійович – помічник ректора з якості освіти
- Харківський національний університет радіоелектроніки
Гребенюк В'ячеслав Олександрович – директор центру технологій дистанційного навчання
- Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України
Орлов Олександр Валентинович – завідувач кафедри інформаційних технологій і систем управління
- Харківський державний університет мистецтв імені І.П. Котляревського
Жданько Андрій Миколайович – проректор з наукової роботи
- Харківський національний технічний університет сільського господарства імені П. Василенка
Заїка Світлана Олександрівна – проректор з науково-педагогічної роботи
- Національний фармацевтичний університет
Ольховська Анжела Борисівна – проректор з науково-педагогічної роботи
- Харківський національний університет внутрішніх справ
Бурдін Михайло Юрійович – проректор
- Харківська гуманітарно-педагогічна академія
Петриченко Лариса Олексіївна – перший проректор
- Харківський технологічний університет «ШАГ»
Зайцев Віталій Єгорович - ректор

Результати опитування

щодо актуальних проблем впровадження змішаної форми освіти

У 2020 р. робоча група провела опитування що включало в себе два блоки з 13 питань. В опитуванні прийняло участь більше 120 фахівців більшість з яких є керівниками структурних підрозділів що відповідають за рішення цієї проблеми (також багато з них є викладачами).

Три чверті відповіли на питання “Чи маєте ви внутрішні розроблені документи та процедури з питань впровадження змішаної форми освіти?” - так. Можливо це не дуже відповідає дійсності або має особливу інтерпретацію терміну “змішана освіта”.

Практично 80 відсотків вважають (повністю чи частково) що потрібно запровадити уніфіковану платформу ДН в усіх освітніх закладах для реалізації академічної мобільності.

Багато питань залишається без відповідей, наприклад:

- Навіщо мобільність тільки в межах регіону? Масштабування до рівня країни чи континенту викличе більш глобальні питання.
- Мобільність між закладами різного напрямку та освітніх програм?
- Чи це дуже актуальна проблема (кількість випадків переходу між закладами)?
- Як поєднати досвід використання різних LMS в різних закладах та перейти на обрану?

Серед найбільш важливих проблем були обрані технічні (68%) та методичні (64%), педагогічні, соціальні та психологічні проблеми увійшли у другу трійку (понад 40%), у той час як про економічні проблеми вказали лише кожен п'ятий респондент. Безумовно на першому етапі проблеми зі стабільною роботою серверів є дуже важливими для всіх користувачів, а новий погляд на методику викладання по перше хвилює викладачів. Більшість цих проблем певною мірою адресовані в Рекомендаціях МОН що надійшли до нас протягом останніх декількох тижнів:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf>

Економічний блок питань залишився поза розглядом але останнім часом ми бачимо що більшість світових лідерів (Гарвард та MIT) перейшли на онлайн навчання але не зменшують при цьому розмірів контрактів за навчання, а студенти вимагають повернення частини грошей! Це може статись і в Україні.

На питання “Впровадження змішаного навчання потребує:” респонденти в 62 випадках з 100 зазначили що необхідно змінити підходи до планування навантаження на викладача. Перехід до змішаної форми НЕ зменшує навантаження бо потребує більше індивідуальної роботи ніж масових аудиторних заходів нахшталт поточних лекцій. Про це також зазначили 68% у відповіді “Види робіт викладачів” на наступне питання - що необхідно врегулювати нормативами.

Тому це питання є важливим і потребує вивчення. Паперова звітність зменшує ефективність, є застарілою та шкодить навколишньому середовищу завдяки підвищенню вуглецевого сліду.

Також респонденти зазначили важливість зміни підходів до оцінки якості освіти. Певною мірою це означає перехід від статистичного самооцінювання до активного

впровадження постійного незалежного опитування студентів та роботодавців, створення умов для виправлення помилок та недоліків що зазначаються в цих опитуваннях та розробки системи заохочень/покарань.

Таким чином, швидкий аналіз показує що:

1. Необхідно залучити студентів до опитування для отримання інформації з іншого боку освітнього процесу
2. Підвищення кваліфікації та загальної комп'ютерної грамотності всіх учасників є дуже важливим першим кроком на шляху впровадження сучасних інформаційних форм змішаного навчання
3. Рекомендації МОН щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти певною мірою відповідають на більшість технічних, організаційних та методичних питань
4. Економічні питання та питання кооперації (обміну досвіду з технічних та організаційних питань) є відкритими й потребують вивчення найближчим часом та протягом наступних навчальних років
5. Питання щодо планування та звітності по навантаженню педагогічних працівників при використанні змішаної форми навчання є нерегульованим та створює загрози при перевірках фіскальними органами. На це питання необхідно знайти відповідь в першу чергу.
6. Питання щодо адміністрування освітнього процесу на рівні кафедри, факультету, університету необхідно вирішити протягом найближчого часу.

Історії успіху

Харківський національний університет радіоелектроніки

<https://nure.ua>

Коротка довідка:

З 1998 року активно приймає участь в дослідженні питання впровадження дистанційних технологій в різних формах навчання та використовує LMS Moodle в сервісі ХНУРЕ ДН (<https://dl.nure.ua>).

На даний момент протягом останнього семестру в сервісі активно працювали: 7109 студент, 636 викладач, 12 кураторів категорій та 4 адміністратори. В весняному семестрі були створені та активно використані 1417 модулів дисциплін для підтримання навчання очних та заочних студентів на 8 факультетах.

Активно використовуються більшість сервісів Google Suite for Education (Meet, Drive, Classroom).

Виклики:

Найбільшим викликом для сервісу ХНУРЕ ДН стало підвищення кількості активних користувачів під час карантину. Навантаження на сервер зросло в 3 рази. Фізичний сервер був перенесений на сервер в хмарі одного з харківських провайдерів ще 2 роки тому. Це дало змогу дуже швидко масштабувати характеристики серверу та налаштування програмного середовища. На цей момент ми маємо такі характеристики: 12 потоків, 24 Гб ОЗУ, 500 Гб SSD (вільного місця 117 Гб), мережевий диск (для бекапів) - 400 Гб, DB Moodle - 32 Гб, DataDir Moodle - 300 Гб, кількість одночасних можливих підключень до серверу - 500. Це в шість разів більше ніж характеристики серверу на початку лютого 2020.

Надбання:

На початку семестру ми додали до LMS модуль відвідування (https://moodle.org/plugins/mod_attendance) який дає можливість викладачам вести електронні журнали відвідування занять. Цей модуль виявився популярним та більшість викладачів почали використовувати його.

Відвідуваність для курсу :: Функціональне програмування

Заняття Додати заняття Звіт Експорт Статус встановлено Тимчасові користувачі

Доступні групи: Усі учасники Page 1 of 5 Все Всі пройшовші Місяці Тижні День Менше 50% Огляд

Користувачі	Статус встановлено 1			Статус встановлено 2		По відмічених заняттях			Протягом усіх занять			Максимально можливий	
	П	З	В	ЛП	ЛВ	Заняття	Бали	Відсоток	Заняття	Бали	Відсоток	Бали	Відсоток
☐ Єгор Абросімов	4	3	0	10	0	17	21 / 24	87,5%	17	21 / 24	87,5%	21 / 24	87,5%
☐ Карім Алієв	5	1	1	5	5	17	16 / 24	66,7%	18	16 / 26	61,5%	18 / 26	69,2%
☐ Антон Апраксін	5	2	0	8	2	17	20 / 24	83,3%	17	20 / 24	83,3%	20 / 24	83,3%
☐ Юлія Арітулова	5	1	1	9	1	17	20 / 24	83,3%	17	20 / 24	83,3%	20 / 24	83,3%
☐ Діана Ата	6	0	1	7	3	17	19 / 24	79,2%	18	19 / 26	73,1%	21 / 26	80,8%
☐ Данило Афанасьєв	0	0	7	0	10	17	0 / 24	0,0%	17	0 / 24	0,0%	0 / 24	0,0%
☐ Олександр Афанасьєв	0	1	6	2	8	17	3 / 24	12,5%	18	3 / 26	11,5%	5 / 26	19,2%
☐ Мирослав Башкіров	7	0	0	10	0	17	24 / 24	100,0%	17	24 / 24	100,0%	24 / 24	100,0%

По завершенню семестру ми також дали можливість викладачам зробити опитування студентів за результатами навчання. Анкета була створена на основі світових зразків та адаптована до українських реалій та додавалась до модулів дисциплін за запитами викладачів. Оскільки не всі дисципліни були оцінені таким чином, то відгуки в цілому були позитивні, наприклад відповідь на питання “Що вам найбільш сподобалось в навчанні” (мовою оригіналу):

“Понятные объяснения преподавателя, активное общение со студентами, инициатива со стороны преподавателя и полная отдача (это и мотивировало меня присутствовать на практических занятиях даже в 7:45), помощь студентам в технических вопросах, проведение всего в сроки, записи практических занятий (жаль, что такого нет по всем предметам, очень удобно, всегда можно посмотреть повторно, а не судорожно пытаться что - то записать/запомнить), система активности на вкладке курса(уровень и прочее), предоставления множества сторонних сайтов для обучения.”

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

<https://www.hneu.edu.ua/>

Коротка довідка (презентація та відео):

<https://cdn.hneu.edu.ua/slides/elt-in-hneu-19/>

https://www.youtube.com/watch?v=XoaixVD5jVc&feature=emb_logo

Виклики:

З початку карантину зіткнулися зі збільшенням відвідуваності сайту Персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця (<https://pns.hneu.edu.ua/>) на основі Moodle за місяць майже втричі - від двох до шести тисяч відвідувачів щоденно, тому головне завдання полягало у налагодженні стабільної роботи в умовах значних навантажень платформи дистанційного навчання під час весняного семестру. Наступним викликом

було проведення екзаменаційної сесії та підсумкової атестації з застосуванням суто дистанційних технологій. Були розроблені ряд положень та інструкцій (<https://pns.hneu.edu.ua/help/>), що допомогли успішно подалати ці виклики.

Плани на майбутнє:

В ХНЕУ ім. С. Кузнеця у 2020/21 н.р. буде продовжено роботу з подальшого впровадження технологій змішаного навчання в освітній процес. Головний акцент зараз спрямовано на застосування синхронних відео технологій під час онлайн-занять з автоматичним обліком проведення занять та створення інтерактивного контенту і надання студентам зворотного зв'язку під час виконання самостійної роботи.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

<http://khntusq.com.ua/>

Коротка довідка:

ХНТУСГ має понад 10-ти річний досвід впровадження в освітній процес елементів технологій дистанційного навчання. В систему Moodle університету завантажено електронні навчальні курси з усіх дисциплін для всіх спеціальностей, за якими навчаються здобувачі вищої освіти, що включають робочі програми, лекції (тексти та презентації), підручники, навчальні посібники, завдання для практичних та семінарських занять, методичні рекомендації для самостійного вивчення дисципліни, питання для підготовки до підсумкової атестації та тестові завдання.

Використовувалась дана платформа переважно для залучення до занять студентів, які хворіють або працюють, та надавала можливість студентам, які відвідують всі заняття вивчати питання винесені на самостійне опрацювання і повторювати пройдений матеріал, готуючись до підсумкового контролю.

Виклики:

З початком запровадження карантину в усіх учасників освітнього процесу, незалежно від посади чи досвіду роботи, виникало багато питань щодо використання різних форм та інструментів для проведення on-line занять. Зважаючи на це, керівництвом університету було розроблено і введено в дію наказом ректора «Тимчасове положення про організацію освітнього процесу з використанням дистанційних технологій в умовах карантину», в якому було рекомендовано проведення занять згідно з розкладом з використанням платформи Google Meet, хоча, поважаючи автономію викладача, прийнятним було і використання будь-яких інших засобів комунікацій.

Світлана Заїка: *“Проводити заняття у такий спосіб, як на мене, було складно психологічно, а не технічно, бо було відчуття, ніби розмовляєш сама із собою, через відсутність живого спілкування. Це була специфіка, до якої потрібно було звикнути, адже наприкінці заняття було зрозуміло, що студенти слухали і готові задавати питання.”*

Певні складнощі виникали на технічних спеціальностях з вивченням дисциплін, які потребують проведення лабораторних робіт, а дисципліну «фізичне виховання» було перенесено на наступний навчальний рік.

Плани на наступний навчальний рік

Навчання з використанням дистанційних технологій в весняному семестрі минулого навчального року в цілому показало себе досить ефективним. Тож сприймаючи його як невід'ємну частину освітнього процесу в новому навчальному році, викладачам університету запропоновано записати короткі (25-30 хвилин) відео-лекції, структуруючи матеріал так, щоб він був максимально конкретним. Це дасть можливість студентам, в разі необхідності, переглядати їх повторно та занотовувати потрібний матеріал.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Опитування: Дистанційна підтримка освітнього процесу під час загальнонаціонального карантину.

Центром електронного навчання Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Каразінського університету була розроблена анкета, яку було запропоновано викладачам університету. Термін опитування: 20.05.2020–01.07.2020. Термін було обрано таким чином, щоб викладачі мали змогу оцінити не тільки форми, що вони використали під час семестру, але й практику здійснення підсумкового контролю у дистанційній формі. Анкету розміщено на сайті Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання. Отримано 1549 відповідей щодо викладання 1620 дисциплін. В опитуванні взяло участь 959 викладачів 119 кафедр університету.

За наслідками анкетування можна зробити такі висновки: по-перше, високий рівень зацікавленості викладачів до проблеми дистанційного навчання та високий рівень відповідальності щодо забезпечення освітнього процесу. Ми отримали понад півтори тисячі відповідей. Активність викладачів визначалася суто їхньою зацікавленістю до проблеми, інтересом кафедр та факультетів, розумінням того, що новий навчальний рік не зменшить гостроти дистанційного супроводу освітнього процесу. По-друге, ми розуміли наявність різних думок стосовно використання різноманіття форм та інструментів електронного навчання. Це одна з характерних рис Каразінського університету. Тому в опитуванні з'ясувалося відношення до різних платформ та засобів електронного навчання, оцінка використання їх в освітньому процесі. Тим більше нас порадував той висновок, що найбільший приріст платформ, які використовувалися, у наступному навчальному році викладачі пов'язали з СДМ «Мудл». По-третє, важливою ознакою дистанційного супроводу освітнього процесу є різноманіття платформ, що використовуються, форм та інструментів, засобів відеозв'язку та комунікацій. Викладачі використовували «Зум», «Скайп», «Вебекс», імейл, «Телеграм», «Вайбер», «Вотсап» та інше. Безумовно, слід відзначити, що вибір засобів визначався простотою інтерфейсу, простотою процедури входження у режим освітнього процесу, колом завдань, які вирішувались. Два факти заслуговують на увагу: перший, найбільшою популярністю користувався «Зум» (близько 60 % викладачів, що працювали з СДМ «Мудл»); другий, – переважна кількість викладачів використовувала змішані, комбіновані форми засобів відеозв'язку та комунікацій. Це також ознака часу. Тому – висновок: використовуючи СДМ «Мудл», ми повинні пропонувати, давати методично визначені рекомендації із застосування засобів відеозв'язку та комунікацій. Ще один висновок: зростає вага методики використання засобів, форм, платформ дистанційного навчання, що мають на меті забезпечення якості освітнього процесу.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

<http://hnpu.edu.ua>

Коротка довідка:

ХНПУ імені Г.С. Сковороди розробкою платформи для дистанційного навчання на базі Moodle почав займатися з 2009 року. З 2010 на деяких дисциплінах були впроваджені спочатку елементи дистанційних технологій, а потім і змішані форми навчання. На сьогодні в системі зареєстровано весь викладацький та студентський склад Університету, створено електронні курси з більшості спеціальностей, розроблені методичні рекомендації по роботі з системою та рекомендації по розробці дистанційних курсів. Також в період карантину була розроблена технологія проведення екзаменаційних сесій у дистанційній формі. Разом з Moodle активно використовуються системи відеоконференцій Google Meet та Zoom, сервіси з пакету Google Suite.

Виклики:

На початку карантину виникли значні складності з використанням системи Moodle, оскільки для повноцінного її використання треба було довести кількість зареєстрованого персоналу та студентів Університету до 100%. Ця задача була виконана, але виявився брак внутрішньої бази студентів та системи автоматизованого адміністрування, яка у значній мірі полегшила б цю задачу. Також у зв'язку з збільшеним навантаженням на сервер Moodle у терміновому порядку були підвищені його технічні характеристики (збільшений об'єм оперативної пам'яті, встановлені додаткові жорсткі диски). Була проведена велика адміністративна робота в результаті якої з'явилося ряд нормативних документів по організації дистанційного навчання.

Надбання:

З вищезазначених питань було прийнято ряд рішень: в планах на новий навчальний рік перенесення серверу системи у хмарні ресурси, інтегрування в Університет системи електронного управління освітнім процесом та створення внутрішньої електронної бази студентів. Введення по всіх дисциплінах курсів з організації дистанційного та змішаного навчання на базі Moodle та розробки дистанційних курсів. Також організація курсів підготовки викладачів для роботи з Moodle.

Загалом останнім часом у значній мірі було підвищено кваліфікацію викладачів з використання дистанційних технологій навчання, подолано великий психологічний бар'єр у використанні технічних засобів викладачами гуманітарних дисциплін. Розпочато активну розробку адміністративно-нормативної бази з наряду дистанційної освіти. Підвищена якість техніки та кваліфікація технічного персоналу. Дистанційна та змішана форма навчання стали невід'ємною частиною освітнього процесу в Університеті.

Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”

<https://www.kpi.kharkov.ua/ukr/>

Коротка довідка:

Розвиток е-навчання в НТУ «ХПІ» було розпочато ще задовго до початку карантину і проводився на багатьох кафедрах університету. Ще у 2001 році було розроблено навчальну оболонку “Веб-клас ХПІ”. Свого часу було розроблено та діяло 200 курсів. Її спадкоємцем стала навчальна оболонка “Система інформаційного менеджменту” (СІМ), яка стала комплексною LMS і містила понад 250 курсів. Ці дві оболонки морально застаріли і по суті давно не використовуються нашими НПП.

Згодом в університеті було створено проблемну лабораторію дистанційного навчання НТУ «ХПІ» (<http://dl.khpi.edu.ua>). За основу було взято оболонку Moodle, що використовувалася головним чином як експериментальна база для науково-методичної роботи та виконання корпоративних проектів у сфері е-навчання.

Кілька років тому було створено Центр дистанційної освіти (<https://dlc.kpi.kharkov.ua>, на базі Moodle на окремому сервері). Головна ідея - надати зручний інструмент викладачам, що працюють із заочниками. Однак низка викладачів використовували цю LMS і для роботи зі студентами денної форми навчання. Під час карантину на цей сервер лягла значна частина навантаження по організації е-навчання.

Виклики:

Незважаючи на те, що в університеті було розроблено значну частину дистанційних навчальних курсів, на початку карантину був острах, що сервер центру дистанційної освіти, не матиме достатньої потужності, щоб забезпечити комфортний доступ всім студентам/викладачам.

Проблемним питанням є розвиток дуальної форми навчання, процес впровадження якої у значній мірі потребує присутності студента на робочому місці. Університет увійшов до пілотного проекту МОН з впровадження дуальної форми здобуття освіти, згідно якого в університеті запроваджено (чи на стадії впровадження) дуальну форму здобуття освіти за 11 спеціальностями. Пандемія та карантин мали суттєвий негативний вплив на реалізацію цього проекту.

Уваги потребує також той факт, що не всі практичні/лабораторні заняття можна ефективно реалізувати дистанційно. Взяти для прикладу спеціальність електроенергетика, електротехніка та електромеханіка, де значна частина практичних занять неможлива без роботи на спеціальному обладнанні. Можна скільки завгодно демонструвати відео, робити інтерактиви і т.д..... однак без можливості для студента

“зробити своїми руками” особливого діла не буде (чи, принаймні, ефективність навчання буде значно нижчою).

Надбання:

Оскільки університет має академічну підписку на програмні продукти компанії Microsoft, які окрім базових продуктів Office 365 також містять такі потужні інструменти, як : M\$ Teams; M\$ Class Notebook; M\$ Stream; M\$ Yammer; M\$ SharePoint тощо, було прийнято рішення всім викладачам створити аккаунти, для доступу до цих продуктів.

Зважаючи на те, що низка викладачів не мала досвіду роботи з Moodle та M\$ Teams, було дозволено використовувати інші програмні продукти. Рішення про використання того чи іншого продукту приймалося на засіданнях кафедр.

Так, окремі кафедри налагодили свою роботу за допомогою програмного продукту Basecamp3, який є потужним комплексним рішенням для організації проектного навчання. Розробники надають БЕЗКОШТОВНИЙ доступ до повного функціоналу для викладачів та студентів освітніх закладів. Окрема когорта учасників освітнього процесу користується у своїй роботі електронною поштою, а також засобами Google: Classroom, Hangouts тощо; а також відео-конференціями Zoom.

Проблемна лабораторія дистанційного навчання НТУ «ХПІ», виконувала дорадчу та консультативну функцію для налагодження дистанційної освіти. LMS Moodle лабораторії розміщено на іншому сервері, і вона взяла на себе частину навантаження.

В цілому така диверсифікація дозволяє налагодити роботу без збоїв. І особливих проблем з перевантаженням серверу центру дистанційної освіти не спостерігалось. Однак це призвело до розпорощення навчальних курсів на різних платформах, що в майбутньому потребуватиме упорядкування.

Крім того в університеті створено Автоматизовану Систему Управління НТУ “ХПІ”.

Восени цього року було запущено кабінет студента. Карантин змусив активізувати розробку модулів. І вже весною було завершено роботу над “Кабінетом викладача”, що дозволило успішно провести літню сесію дистанційно.

Харківський технологічний університет «ШАГ»

<https://khtu.itstep.org/>

Коротка довідка:

Приватний заклад вищої освіти «Харківський технологічний університет «ШАГ»» заснований у 2018 році.

В університеті з самого початку впроваджений електронний документообіг та система електронних журналів, яка дозволяє зробити освітній процес прозорим для всіх його учасників (система MyStat власної розробки).

Кожен викладач та студент має обліковий запис в Microsoft Office 365.

В період карантину для організації освітнього процесу онлайн використовувалися програмні продукти компанії Microsoft (зокрема, MS Teams та Microsoft Office 365), а також можливості української освітньої платформи «Класна Оцінка»

<https://klasnaocinka.com.ua/>

Виклики:

Найбільшим викликом стало велике навантаження на сервіси, які дозволяють проводити навчання онлайн. Використання двох платформ – Microsoft та «Класна Оцінка» - дозволило гнучко підходити до організації занять та запобігти збоєм та зривам занять. 11 березня було оголошено карантин, а вже 12 березня зранку вже почалися заняття зі студентами.

Навантаження на сервери освітньої платформи «Класна Оцінка», яка була задіяна в системі дистанційного навчання тисяч установ освіти України різних рівнів (школи, ПТО, коледжі, інститути післядипломної освіти, університети) за результатами моніторингу зросли в 5 разів. Але розташування платформи в «хмарі» дозволило оперативно нарощувати кількість серверів, а розміщення сервісу вебінарів платформи в Україні забезпечило безперебійну та безпечну роботу системи в режимі 24/7. Електронний документообіг, ведення журналів та спілкування з користувачами забезпечувалося в системах MyStat (власна розробка компанії ШАГ) та «Класна Оцінка».

Семестр закінчували дистанційно. Було розроблено Тимчасовий регламент організації форм підсумкового контролю (рекомендації для викладачів).

Надбання:

Ректор університету Зайцев В.Є. є автором та керівником проекту «Освітня платформа «Класна Оцінка»» (<https://klasnaocinka.com.ua/>). Це повноцінна система інформатизації освітнього процесу, яка включає:

- Електронний документообіг (робота з розкладом занять і електронним журналом, домашні завдання, оцінки та зауваження, прив'язані до розкладу занять, інформація, новини, спілкування між користувачами тощо).
- Система створення електронного контенту та дистанційного навчання. Повнофункціональна система управління дистанційним навчанням (LMS): створення навчального матеріалу (електронного контенту), тестів, система для проведення вебінарів тощо.
- Система комунікації між учасниками освітнього процесу та багато іншого.

Освітня платформа «Класна Оцінка» дуже проста у використанні – для оволодіння системою достатньо 1 навчальної години часу для викладача та 10 хвилин для студента. Платформа має апробацію понад 10 років в закладах освіти різних рівнів (школа, університет, інститут підвищення кваліфікації викладачів).

При роботі під час карантину використовувався досвід роботи викладачів школи № 58 м. Дніпро (<http://dnsz58.klasna.com>), в якій дистанційна форма навчання офіційно запроваджена вже 5 років та сьогодні навчаються за дистанційною формою понад 900 учнів з різних країн світу (від Китаю до Канади). **Узагальнений досвід школи може бути корисним.**

Національний фармацевтичний університет

<http://nuph.edu.ua>

Коротка довідка

Впровадження очно-дистанційної форми організації освітнього процесу у Національному фармацевтичному університеті було розпочато ще у 2007 році та передбачало 3 етапи:

на I етапі (2007-2012 рр.) в університеті було створено Центр дистанційних технологій навчання НФаУ, набуто членство НФаУ в мережі УРАН, підготовлено електронні навчально-методичні матеріали, відкрито сайт дистанційного навчання (<https://pharmel.kharkiv.edu/moodle/>);

на II етапі (2012-2015 рр.) науково-педагогічні працівники університету пройшли підвищення кваліфікації з питань організації та використання дистанційних технологій в освітній процес; кафедри НФаУ були забезпечені комп'ютерним та периферійним обладнанням; розроблені дистанційні курси із дисциплін спеціальності «Фармація»; записані аудіоматеріали для лекційних та семінарських занять; підготовлені відеопрактикуми, що демонструють хімічні та біологічні дослідження, технологічні процеси;

III етап (з 2015/2016 н.р. до сьогоднішнього часу) передбачає здійснення набору здобувачів вищої освіти для участі у педагогічному експерименті з впровадження очно-дистанційного навчання.

На цей час в експерименті взяли участь 276 здобувачів вищої освіти, з яких 96 вже отримали дипломи про вищу освіту.

Більш детальна інформація про впровадження очно-дистанційного навчання в НФаУ викладено у виданні: Очно-дистанційна форма навчання за освітньою програмою «Фармація» у Національному фармацевтичному університеті / А.А. Котвіцька, Л.В. Галій, О.Ю. Яковлева; за ред. А.А. Котвіцької – Харків: Друкарня Мадрид, 2020. – 32 с.

Виклики:

У період запровадження карантинних заходів у НФаУ постійно проводився освітній процес; поряд з платформою Moodle активно застосовувалась система відеоконференцій Zoom; зіткнулися із значним навантаженням на сайт дистанційних технологій навчання НФаУ, що спричинено було щоденним збільшенням відвідувачів. Тому першочерговим завданням було налагодження безперервної та стабільної роботи платформи дистанційного навчання в умовах значних навантажень.

На початку карантину викладачі НФаУ користувалися у своїй роботі різноманітними засобами зв'язку зі здобувачами вищої освіти. В результаті було прийнято рішення уніфікувати підходи зв'язку зі здобувачами вищої освіти для забезпечення якості вищої освіти та використовувати платформу Zoom.

Окремим викликом було, що низка викладачів не мали досвіду онлайн та дистанційного викладання навчальних дисциплін, не мали відповідних навиків щодо застосування технічних засобів відеозв'язку та комунікацій. Тому фахівцями Центру дистанційних технологій навчання та Центру інформаційних технологій НФаУ для викладачів були підготовлені методичні матеріали – відеоролик та інструкція щодо принципів роботи та підключення до онлайн-конференції на базі платформи Zoom.

Деякі викладачі мали психологічні бар'єри онлайн спілкування зі здобувачами вищої освіти. У зв'язку з цим, викладачам було надано психологічну допомогу практичним психологом НФаУ за допомогою різних інструментів відео- та аудіозв'язку.

Окремим викликом було складання державних практично-орієнтованих іспитів та захист кваліфікаційних робіт. Під час карантину випускники НФаУ склали державні іспити та захищали кваліфікаційні роботи із застосуванням дистанційних технологій. З цією метою були розроблені методичні матеріали - відповідні алгоритми дій для здобувачів вищої

освіти та НПП для проведення державної атестації, які допомогли досить успішно подолати окреслені виклики та забезпечити якість освітнього процесу.

Надбання:

Протягом часу карантину вдалось: розширити технічне оснащення університету та кафедр для надання освітніх послуг шляхом застосування дистанційних технологій; покращити потужність серверу центру дистанційних технологій для забезпечення комфортного доступу усім учасникам освітнього процесу; запровадити програму підвищення компетентності науково-педагогічних працівників з питань використання дистанційних технологій в освітньому процесі; створити нові on-line студії; створити відкриті масові on-line курси на платформі Prometheus; закінчити розробку та провести сертифікацію окремих дистанційних курсів; розробити для іноземців та осіб без громадянства, що навчаються англійською мовою, окремі дистанційні курси навчальних дисциплін; розробити та впровадити в освітній процес лабораторні емулятори тощо.

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

<https://khai.edu>

Коротка довідка:

Дистанційне навчання в ХАІ було розпочато задовго до введення карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції COVID-2019. Організаційне оформлення дистанційна освіта отримала з моменту створення в університеті в 2016 році відділу освітніх дистанційних технологій з окремим сервером, а також прийняття відповідних положень у 2016 році: «Положення про організацію освітнього процесу» 3-тя редакція, «Положення про дистанційне навчання», «Положення про навчальний дистанційний курс», «Положення норми часу для планування і обліку роботи науково-педагогічних працівників при організації освітнього процесу за дистанційними освітніми технологіями».

З метою технологічної підтримки та своєчасного оновлення веб-ресурсів системи дистанційного навчання в університеті було вибрано систему LMS Moodle (<https://mentor.khai.edu>). Курси підвищення кваліфікації з використанням цієї системи пройшли 156 викладачів університету. Через обставини, що склалися, на осінній семестр 2020/2021 навчального року заплановано навчити використовувати LMS Moodle ще 72 викладачів. Для всіх студентів і викладачів було створено особисті кабінети.

Усі бажаючі також мають можливість on-line знайти необхідну інформацію (в електронній базі НТБ зберігається 5187 підручників, навчальних посібників, навчально-методичних комплексів дисциплін, силлабусів та іншої корисної для навчання інформації) на сайті науково-технічної бібліотеки університету (<https://library.khai.edu>). Реалізуючи принцип доступності інформації, співробітники НТБ організують доступ до реферативних і повнотекстових ресурсів бібліотек та інших генераторів мережних інформаційних ресурсів, до відомих наукометричних баз даних на підставі ліцензійних угод, безкоштовного тестового або вільного доступу через офіційний сайт бібліотеки.

Виклики:

З початком карантину у всіх учасників освітнього процесу виникало багато питань з вибором форм та інструментів для проведення дистанційних занять. Тому в

університеті було прийнято рішення про можливість використання різних засобів комунікацій зі студентами: електронна пошта, Viber, Zoom, Скайп та власні розробки систем дистанційного навчання кафедр. Проте більше 35 % викладачів уже використовували Moodle.

Певні труднощі виникали щодо проведення лабораторних робіт, які потребують використання спеціального технічного обладнання. Тому частина таких занять (де це було можливо) була замінена віртуальними лабораторними або розрахунковими роботами, а частина перенесена на осінній семестр наступного навчального року.

Надбання:

Ректоратом університету у червні було проведено онлайн дослідження серед студентів, спрямоване на вивчення питань, пов'язаних з організацією та якістю дистанційного навчання, що проводилося в умовах карантину. У дослідженні взяли участь 1611 студентів усіх курсів і факультетів, 82,2 % респондентів оцінили організацію дистанційного освітнього процесу в період карантину на «відмінно», «добре» і «задовільно» і лише 13,7 % студентів залишилися незадоволеними в його організації. Частина викладачів записала відеолекції, доступ до яких студенти можуть отримати в будь-який зручний для них час.

На сьогодні у системі Moodle розміщено 1784 дистанційні курси з різних навчальних дисциплін.

Пропозиції та рекомендації

Міністерству освіти та науки України:

1. Підтримати ПРОЕКТ НАКАЗУ «ПРО ВИЗНАННЯ ТАКИМ, ЩО ВТРАТИВ ЧИННІСТЬ, НАКАЗУ МОН ВІД 07.08.2002 Р. № 450 ТА ЗАТВЕРДЖ. РЕКОМЕНД. ПЕРЕЛІКУ ВИДІВ НАВЧ., МЕТОД., НАУК. ТА ОРГАНІЗАЦ. РОБОТИ НАУКОВО-ПЕДАГОГ., НАУК. І ПЕДАГОГ. ПРАЦІВН. ЗВО»

<https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromad-obgovor-proyekt-nakazu-pro-viznannya-takim-sho-vtrativ-chinnist-nakazu-mon-vid-07082002-r-450-ta-zatverdzh-rekomend-pereliku-vidiv-navch-metod-nauk-ta-organizac-roboti-naukovo-pedagog-nauk-i-pedagog-pracivn-zvo>

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0698-02#Text>

Запропонувати Міністру МОН підписати цей наказ найближчим часом з урахуванням наступних пропозицій:

- a. Викласти пункт 2 в такій редакції “Затвердити рекомендований перелік видів навчальної, методичної, наукової та організаційної роботи науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників закладів вищої освіти, що додається.
Передбачити можливість для закладів вищої освіти здійснювати модифікацію визначених цим переліком всіх видів роботи в разі застосування технологій дистанційного навчання.”
 - b. Доповнити наказ пунктом наступного змісту:
“Рекомендувати керівникам закладів вищої освіти в разі застосування технологій дистанційного навчання використовувати програмне забезпечення що дозволяє вести автоматичний облік дій користувачів.”
2. Розглянути питання про залучення до робочих органів МОНУ з питань впровадження змішаного навчання представників харківської вищої школи.
 3. Проводити тренінги для вищих керівників та заступників керівників вишів з організаційного блоку Рекомендацій
(<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf>).
Розробити відповідний дистанційний курс та мотивувати (як обов’язковий елемент при укладанні контракту з МОНУ) керівників пройти підвищення кваліфікації за цим курсом.
Обрати базовий виш чи низку вишів або створити колектив авторів/т’юторів з різних провідних вишів та організувати та провести ці курси протягом жовтня/грудня 2020 на Прометеусі.
 4. На основі методичного блоку Рекомендацій створити дистанційний курс підвищення кваліфікації для викладачів щодо розробки курсів для використання в змішаних формах навчання.
Рекомендувати ЗВО планувати та регулярно проводити підвищення кваліфікації викладачів на базі цього дистанційного курсу (наприклад не менше ніж раз на 2-3 роки).

Керівникам ЗВО Харківського регіону:

1. Терміново розробити положення про планування і облік основних видів робіт педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти згідно до Рекомендацій МОНУ щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти
(<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenavchannia-bookletsreads-2.pdf>, сторінка 17) критерії: (1) загальний обсяг дисципліни в кредитах ЄКТС, (2) кількість студентів та (3) оцінювання якості досягнення результатів навчання. За потреби долучити фахівців робочої групи до розробки згаданих нормативних актів.
2. Вивчати та впроваджувати моделі оцінки якості в умовах змішаного навчання за допомогою широкого вжитку опитувань студентів та слухачів. Розглянути та рекомендувати для використання при оцінюванні якості Анкету-опитування студентів за результатами вивчення дисципліни (додаток)
Розробити методичку аналізу результатів анкетування та використання отриманих результатів аналізу при внесенні змін до курсу та оцінки діяльності викладача (у формах заохочень, рекомендацій до підвищення кваліфікації, звільнення).
3. Рекомендувати викладачам звернути увагу на необхідність переробки робочих програм дисциплін при переході на змішану форму навчання з урахуванням рекомендацій: Силабус для змішаного та дистанційного навчання
(http://gohigher.org/syllabus_advice?fbclid=IwAR2OiEpHoPJDDh6bSfwxxPiP65Je5RLqLu8otNGDfjvXo-5Byj8mk-q7ATg)

Додаток

Приклад анкети-опитування студентів за результатами вивчення дисципліни

Запитання #1

Чи був корисним для Вас цей курс?

Дайте відповіді згідно шкали:

абсолютно ні - скоріш ні - не впевнений - скоріш так - абсолютно так

Чи допоможе Вам цей навчальний курс у вирішенні практичних професіональних задач?

Чи був цей навчальний курс насичений інформацією, яка цінна для Вас в професіональному плані?

Чи відповідає цей навчальний курс Вашим очікуванням?

Запитання #2

Матеріали навчального курсу

Дайте відповіді згідно шкали:

абсолютно ні - скоріш ні - не впевнений - скоріш так - абсолютно так

1. Чи відповідає зміст програми навчання назві предмету?
2. Чи є достатнім для Вас обсяг інформації наданий в в цьому навчальному курсі?
3. Навчальні матеріали скомпоновані зрозуміло та логічно?
4. Кількість практичних (лабораторних) робіт було достатньо для опанування матеріалу?
5. Чи корисні практичні завдання для використання в реальному житті?

6. Чи все матеріали в цьому навчальному курсі що перелічені в робочій (навчальній) програмі (силабусі) доступні для вивчення (всі посилання відкриваються, всі відео та аудіо матеріали відтворюються, практичні/лабораторні завдання налаштовані без помилок)?

Запитання #3

Якість та стиль викладання

Дайте відповіді згідно шкали:

абсолютно ні - скоріш ні - не впевнений - скоріш так - абсолютно так

Чи всі матеріали, що подавались викладачем та асистентами мають відношення до теми курсу?

Чи знайомий викладач та асистенти з сучасним станом знань в предметній галузі?

Чи зрозуміло викладач та асистенти пояснюють (подають) матеріал?

Чи відповідав викладач та асистенти на питання що були цікаві Вам?

Чи відповідали викладач та асистенти на питання у відведений ними строк?

Чи перевірялись завдання та роботи в встановлений викладачем строк?

Запитання #4

Понятність процесу обучения

Дайте відповіді згідно шкали:

абсолютно ні - скоріш ні - не впевнений - скоріш так - абсолютно так

Чи є в курсі інструкція та інші документи що необхідні для чіткого розуміння послідовності дій та вимог які встановлені протягом навчання?

Чи чітко сформульовані критерії оцінювання з урахуванням складності та строків виконання завдань?

Чи присутні пояснення та рекомендації при визначення оцінок за завданнями та роботами?

Чи була використана система боротьби зі списуванням (плагіатом)?

Чи була надана достатня для розуміння інформація про вимоги, строки та порядок організації ітогового оцінювання та тестування компетенцій цього курсу?

Чи наявний чіткий опис компетенцій що отриманий протягом цього навчального курсу?

Запитання #5

Ваша оцінка курсу

Дайте відповіді згідно шкали:

абсолютно ні - скоріш ні - не впевнений - скоріш так - абсолютно так

Чи була інформація з цього курсу для Вас новою?

Чи актуальна отримана інформація для Вас?

Чи може бути застосована ця інформація у Вашій роботі?

Чи був цей курс для Вас захоплюючим?

Чи добре було організовано та проведено навчання?

Чи спіткали Вас труднощі протягом вивчення курсу?

Чи рекомендували би Ви цей навчальний курс ще кому б то?

Что можно и нужно изменить?

Необов'язкові питання.

Запитання #6

Що Вам більше всього сподобалось в навчанні?

Запитання #7

Що Вам більше всього не сподобалось в навчанні?

Запитання #8

Яка тема в цьому навчальному курсі була самою інтересною та корисною для Вас?

Запитання #9

Яку тему в цьому навчальному курсі можна було б видалити?

Запитання #10

Що можна було б покращити?